

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Περὶ Ῥυθμοῦ.

§. 144.

Ρυθμική είναι ἐπιστήμη τῆς χοίσεως τῶν λεγομένων περὶ ῥυθμῶν (α). Ῥυθμὸς δὲ εἶναι σύστημα ἐκ χρόνων κατὰ τινὰ τάξιν συγκελιμένων. Καὶ χαρακτηρίζεται μὲν ὁ ῥυθμὸς κατὰ τὸ ταχὺ καὶ βραδύ· θεωροῦνται δὲ εἰς αὐτὸν τέσσαρα. Θέσις, Ἄρσις, Ψόφος, καὶ Ἡρεμία. Καὶ θέσις μὲν εἶναι φορὰ σώματος ἐπὶ τὰ κάτω ἄρσις δὲ, φορὰ σώματος ἐπὶ τὰ ἄνω ψόφος δὲ, ἡ τοῦ σώματος πληγῆ· καὶ ἡρεμία, ἡ στάσις αὐτῆ (β).

- α) Τὴν ῥυθμικὴν ἐπίμωσιν οἱ παλαιοὶ Ἕλληρες καὶ τὰ περὶ τὰς κρονοματικὰς δὲ διαλέκτους τότε ποικιλώτερον ἦν· οἱ μὲν γὰρ τῶν φιλομαθεῖς, οἱ δὲ τότε φιλόρρυθμοι. Πλήταρχος.
- β) Τὸν ὀρισμὸν τοῦτον τοῦ ῥυθμοῦ παρὰ τῷ Ἀριστείδῃ εἰρισκόμενον, ἔλαβε λέγονσι τινες, ἀπὸ τὸν Φαίδρον. Κατὰ δὲ Λεόφαντον ῥυθμὸς ἐστὶ, χρόνων ἀνθσεις κατὰ ἀναλογίαν τε καὶ συμμετρίας πρὸς ἑαυτοὺς θεωρουμένων. Κατὰ τὰ δὲ Βακχεῖον, χρόνον καταμέτρησις, κινήσεως γενομένης ποιᾶς τινος. Κατὰ δὲ Ἀριστοξένον, χρόνος διηρημένος ἐφ' ἑκάστου τῶν ῥυθμιζέσθαι δυναμένων. Κατὰ δὲ Νικόμαχον, χρόνον εὐτακτος σύνθεσις. Κατὰ δὲ Αἰδύμον, ποιᾶς φωνῆς σχηματισμός. Κατὰ δὲ Σουίδαν, τάξις ἐπιμελῆς ἀκολουθου ἀρμονίας. Κατὰ δὲ Ἰωάννην τὸν Ἀλεξανδρεῖα, χρόνον ἔκτασις ἐπὶ πλείον καὶ ἕλαττον, καὶ συμμετρία τούτων. Τριχῶς δὲ θεωρουμένων τοῦ ῥυθμοῦ, (λέγεται γὰρ ἐπὶ τῶν ἀκινήτων σωμάτων, καθὼς λέγομεν ἑρρυθμον ἀνδράντα· καὶ ἐπὶ πάντων ζῶν κινουμένων, καθὼς λέγομεν, ἐρρυθμῶς βαδίζειτις· καὶ ἐπὶ φωνῆς, καθὼς λέγομεν, ἐρρυθμῶς ψάλλειτις.) περὶ τοῦ ἰσχυτοῦ πρόκειται ἡμῖν λέγειν.

§. 145. Λοιπὸν πρᾶττεται μὲν ὁ ῥυθμὸς, μὲ τὸ νὰ γίνηται μὲν κίνησις ὁποιαδηποτοῦν, καταμετροῦνται δὲ οἱ χρόνοι οἱ τινες ἐξοδεύονται εἰς αὐτὴν, φυλάττει δὲ αὐτὴ διωρισμένην τάξιν. Οἶον, ἐξ ῥυθμοῦ ὁ τυμπανιστὴς παίξει τὸ τυμπανον, ὅταν αἱ ἐπὶ τῷ τυμπάνου κρούσεις αὐτοῦ φυλάττωσι τάξιν τῶν χρόνων διωρισμένην καὶ καταμετρούμενος ὁ χρόνος, τὸν ὁποῖον ἐξοδεύσιν αἱ κρούσεις αὐτοῦ, μὲ τὰ τέσσαρα ταῦτα, θέσιν, ἄρσιν, νόσον, καὶ ἡρεμίαν, διὰ τὸν ἕνα ῥυθμὸν, ὅσακις ὁ ῥυθμὸς ἐπαγαλαμβάνεται, ὁ χρόνος ἐκάστου ῥυθμοῦ εὐρίσκεται ἴσος καὶ ὕμιος (α)· διότι θεωρεῖται ῥυθμὸς εἰς τοὺς τυμπα-

Ἐφερρεται δὲ ῥυθμῶν εἶναι ὁ Ἀρχιλοχος, ὁ Ὀλυμπος, ὁ Ὄρφεύς, καὶ ἄλλοι. Λέγουσι δὲ τὴν ἐφεύρεσιν τῆς ῥυθμοποιΐας σύγχρονον τῇ τῆς ποιήσεως· ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι προηγήσατο ὁ ῥυθμὸς τῆς ἐποποιΐας. Διότι παρατηρήσαντες οἱ ἐποποιοὶ τὴν ταχείαν καὶ βραδείαν τῶν ποδῶν θέσιν καὶ ἄρσιν, ἀπὸ μεταφορῆς τούτων ἐποίησαν τὴν τοιάνδε τῶν συλλαβῶν συμπλοκὴν, ἣν παραλαμβάνομεν πρὸς τὴν τῶν μέτρων γένεσιν· καὶ οὕτως ἀνόμισαν καὶ αὐτὰς τὰς συμπλοκάς Πόδας.

Τινὲς τῶν παλαιῶν ὠνόμαζον τὸν μὲν ῥυθμὸν, ἄρσιν τὸ δὲ μέλος, θῆλυ. Ἐπειδὴ τὸ μὲν μέλος εἶναι ἀνερέργητον καὶ ἀσχημάτιστον, καὶ ἐπέχει λόγον ὅλης, διὰ τὴν ἐπιτηδεύτητα ἣν ἔχει εἰς τὸ ἐναντίον· ὁ δὲ ῥυθμὸς πλάττει καὶ κινεῖ αὐτὸ τεταγμένως καὶ ἐπέχει λόγον ποιούντος πρὸς τὸ ποιούμενον.

- α) Τὰ μονοικᾶ ὄργανα, λύραι, αὐλοὶ, φόρμιγγες, καὶ ὅσα τοιαῦτα, εἶναι μελωδικὰ, ἐπειδὴ διακρίνονται εἰς αὐτὰ φθόγγον κατὰ τὸ ὄξύ καὶ βαρὺ· κιθάρα δὲ καὶ κλαβεσὴν, καὶ ὅσα τοιαῦτα, εἶναι ἁρμονικὰ, ἐπειδὴ ἐκπέμπονσι τοὺς φθόγγους καὶ ἁρμονίαν· τύμπανα δὲ, καὶ τεμπελέκια, καὶ τέφια, καὶ ὅσα τοιαῦτα, εἶναι ῥυθμικά.

Πῶς δὲ ὁ ἦχος, ὅστις εὐχαίνει ἀπὸ τὰ ῥυθμικὰ ὄργανα, ἀρῆσκει τῇ ἀκοῇ, ἀφοῦ οὔτε ὀξύνεται οὔτε βαρύνεται; ὅχι δι' ἄλλο λέγουσιν, εἰμὴ διότι ἔχει ἁριθμὸν γνωριμον, καὶ τεταγμένον, καὶ κινεῖ διὰ τοῦ ἀισθητηρίου τὴν ἡμετέραν ψυχὴν μὲ μίαν τάξιν ὠρισμένην καὶ καταλαμβά-

μιστὰς, εἰς τοὺς κροτοῦντας ταῖς χερσὶ, καὶ εἰς τοὺς χορευτὰς· διότι ὅταν ἡ ταχεῖα καὶ βραδεῖα θέσις καὶ ἄρσις τῶν ποδῶν πράττηται **κατάτινα τάξιν**, ἢ ἔχωσι λόγον πρὸς ἀλλήλας, ἔνθμος γίνεται. Ἐν ἔνθμῳ γίνεται, λέγουσι, καὶ ἡ κροῦσις τῶν χαλκῶων, ὅταν καταβιβάζωσι τὰς σφύρας **εὐτάξιως** κτυπήσας εἰς τὸν ἄκμωνα.

§. 146. Νοεῖται δὲ ὁ ἔνθμος μὲ αἰσθητήρια τρία· μὲ τὴν ὄψιν μὲν, καθὼς εἰς τὸν χορόν· μὲ τὴν ἀκοήν δὲ, καθὼς εἰς τὸ μέλος· καὶ μὲ τὴν ἀφήν, καθὼς εἰς τοὺς σφυγμοὺς τῶν ἀρτηριῶν. Ὁ τῆς Μουσικῆς ὅμως ἔνθμος νοεῖται μὲ δύο, μὲ τὴν ὄψιν καὶ μὲ τὴν ἀκοήν. Ρυθμίζονται δὲ ἐν τῇ Μουσικῇ, κινήσεις σώματος, μελωδία, καὶ λέξις. Μέρη δὲ ἔνθμικῆς εἶναι πέντε· τὸ περὶ χρόνων, τὸ περὶ γενῶν ποδικῶν, τὸ περὶ ἀγωγῆς τῶν ἔνθμῶν, τὸ περὶ μεταβολῶν, καὶ τὸ περὶ ἔνθμοποιίας. Ὑλη δὲ τοῦ ἔνθμοῦ εἶναι οἱ χρόνοι, καθὼς καὶ ὕλη τῆς μελωδίας εἶναι οἱ φθόγγοι· διὰ τοῦτο ἀπὸ τῶν χρόνων ἀρχόμεθα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

Περὶ Χρόνων.

§. 147.

Ελάχιστος χρόνος ὀνομάζεται ὁ ἄτομος ὡς πρὸς ἡμᾶς, ὁ καὶ πρῶτος αἰσθήσει καταληπτός, καὶ ἀμε-

νομένην· ἐπειδὴ ἐκτείνεται ὁ ἔνθμος ἕως ἐκεῖ ὅπου εἶναι δυνατόν νὰ καταλαμβάνῃ διὰ τῆς ἀκοῆς ὁ νοῦς τὴν τάξιν αὐτοῦ τοῦ ἔνθμοῦ.